

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Венгрін Т.П.

В статті досліджено стан зовнішньоторговельних операцій підприємств Волинської області. Розглянуто основні аспекти розвитку та показники співробітництва Волинської області у зовнішньоекономічній сфері. Показано динаміку головних показників експорту й імпорту області та проведено порівняння із відповідними показниками інших західних прикордонних областей. Розглянуто перспективи розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств Волинської області

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, експорт, імпорт, сальдо зовнішньої торгівлі, Волинська область.

ВСТУП

З огляду на активізацію міжнародних економічних відносин нашої держави із іншими країнами світового економічного простору, для українських підприємств відкрилися нові можливості виходу на зовнішній ринок та перспективи співпраці з іноземними контрагентами. Територіальне розміщення Волинської області в центральній частині європейської геополітичної системи є досить вигідним для налагодження економічних відносин із країнами Європи та СНД (в першу чергу з Польщею та Білоруссю). Як наслідок Волинь має багато можливостей для розвитку транскордонного співробітництва та активізації експортно-імпортних операцій. Тому актуальним є проведення дослідження стану та динаміки зовнішньоекономічної діяльності.

Проблемою зовнішньої торгівлі України, особливостей її здійснення та регулювання займаються багато вітчизняних науковців. Так, поняття ЗЕД, форм та видів зовнішньоекономічних операцій досліджують Ю.В. Макогон, В.С. Рижиков [5]. А.А. Мазаракі, Т.М. Мельник [6] в своїх роботах вивчають особливості регулювання і перспективи розвитку зовнішньої торгівлі. Питання управління та механізму здійснення зовнішньоторговельних операцій на рівні суб'єктів господарювання розглядають Л.В. Руденко [8], Г.М. Дроздова [1] та ін. Проте вивченням зовнішньоторговельних зв'язків Волині займалося мало дослідників і науковців, тому тема є недостатньо дослідженою.

Метою написання статті є дослідження стану зовнішньоторговельних операцій підприємств Волинської області, виявлення проблем та перспектив розвитку зовнішньоекономічної діяльності регіону. Головним завданням публікації є проведення аналізу основних показників експорту та імпорту товарів і послуг області та виявлення основних причин існуючого стану та динаміки.

В статті застосовано статистико-економічний метод, інформаційною базою якого були статистичні збірники Державного комітету статистики та Волинського обласного управління статистики.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Зовнішньоекономічна діяльність – поняття багатогранне. Воно включає такі види як зовнішня торгівля (експорт, імпорт), міжнародне виробниче кооперування, міжнародне науково-технічне та інвестиційне співробітництво, валютно-фінансові й кредитні операції тощо. Кожен з видів зовнішньоекономічної діяльності потребує детального дослідження та вивчення впливу на загальні показники економічного розвитку регіону. Проте в статті основну увагу приділено аналізу стану та динаміки експортно-імпортних операцій, як основних видів ЗЕД.

З метою виявлення перспектив розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств Волинської області та визначення доцільності проведення подальших досліджень, необхідно перш за все вивчити реальний стан зовнішньоекономічної діяльності на підприємствах, виявити основні тенденції та закономірності розвитку. Грунтуючись на даних Державного комітету статистики, статистичних даних Головного управління статистики у Волинській області, було здійснено аналіз експортно-імпортних операцій промислових і торговельних підприємств області за період з 2005 по 2010 роки (табл.1).

Таблиця 1. Показники експортно-імпортних операцій Волині в 2005-2010 рр.*

Показник	Значення по роках, млн. дол. США					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Обсяг експорту товарів	280,9	336,3	422,4	465,0	319,0	434,8
Обсяг експорту послуг	10,5	18,3	25,4	40,9	18,5	29,1
Загальний обсяг експорту	291,4	354,6	447,8	505,9	337,5	463,9
Обсяг імпорту товарів	666,2	653,3	1055,6	1307,7	427,7	571,5
Обсяг імпорту послуг	17,3	16,7	26,4	57,6	22,7	27,5
Загальний обсяг імпорту	683,5	670	1082	1365,3	450,4	599,0
Зовнішньоторговельний оборот	974,9	1024,6	1529,8	1871,2	787,9	1062,9
Сальдо зовнішньої торгівлі (+,-)	-392,1	-315,4	-634,2	-859,4	-112,9	-135,1

* За даними Головного управління статистики у Волинській області

У таблиці 1 наведено динаміку основних показників, які характеризують експорт та імпорт товарів і послуг, що здійснювалися підприємствами регіону за період 2005-2010 рр. На основі аналізу зазначених показників можна зробити висновок, що за період з 2005 по 2008 роки підприємства Волині постійно нарощували обсяг зовнішньоторговельних операцій. Про це свідчить динаміка зовнішньоторговельного обороту: в 2008 році його величина була максимальною і становила 1871,2 млн. грн., що на 91,94% більше ніж в 2005 році. В 2009 році всі показники зменшили своє значення – на 54%, порівняно з минулим роком. Особливо стрімко зменшилися обсяги імпорту (на 67%), що обумовлюється зростанням курсу іноземної валюти. Така ситуація пояснюється економічною кризою, яка охопила не лише Волинь, але й інші регіони України і світу, що прямо вплинуло на активність суб'єктів господарювання на зовнішніх ринках. Адже як зазначають науковці, внаслідок кризового падіння цін

та зовнішнього попиту на товари українського традиційного експорту у четвертому кварталі 2008 р. і у 2009 р., товарний експорт у вартісному вимірі почав зменшуватися, прагнучи до рівноваги за умов скрутного становища зовнішніх ринків та більшої привабливості цін на українські експортні товари внаслідок девальвації гривні. З іншого боку, шок, який потерпіла фінансово-кредитна система України та, передусім, девальвація гривні, погіршували становище імпортерів [7].

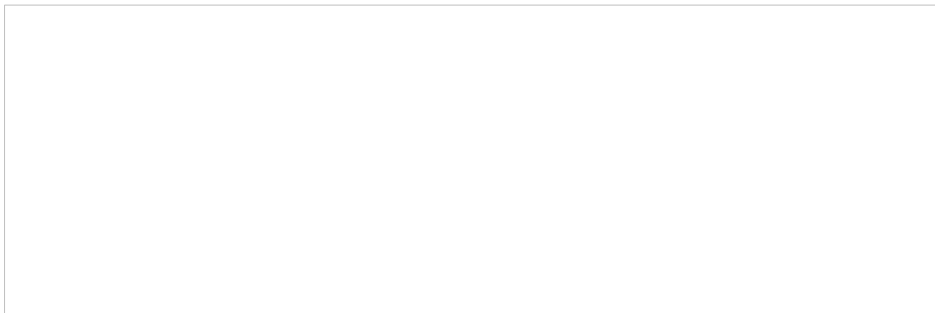
Основним показником, що характеризує зовнішньоторговельні операції є сальдо зовнішньої торгівлі.

За 9 місяців 2011 року загальний обсяг експорту становив 496,8 млн. дол., імпорту – 767,2 млн. дол. Сальдо зовнішньої торгівлі відповідно становить - 270,4 млн. дол. Тобто вже за 3 квартали 2011 року обсяги зовнішньої торгівлі перевищують показники минулого року. Це можна розглядати як позитивне явище, проте співвідношення експорту та імпорту є негативним.

Більш детальніше розглянемо стан та динаміку зовнішньоторговельних операцій за товарною та географічною ознакою за 2010 рік. За даними Держмитслужби України, експорт товарів у минулому році становив 434,8 млн. дол. США, імпорт – 571,5 млн. дол. США. Від'ємне сальдо становило 136,7 млн. дол. і збільшилось у порівнянні з 2009р. на 25,6 млн. дол. США. Коефіцієнт покриття імпорту експортом дорівнював 0,76.

Зовнішньоторговельні операції товарами здійснювались з партнерами 91 країни світу. Господарюючі суб'єкти області експортували товари у 66 країн, імпорт отримували з 75 країн. Країни Європи – основні ринки збуту товарів, на які припадає 62,2% загального обсягу (270,3 млн. дол. США), у порівнянні з 2009р. його обсяг збільшився на 29,1%. В країни СНД експортовано товарів на 151,5 млн. дол. США (на 70,8% більше), що становить 34,8% загального обсягу, в країни Азії – на 10,8 млн. дол. (на 7,3% менше), 2,5%, решта – в країни Америки і Африки.

Географічна структура експорту товарів (у % до загального обсягу експорту) наведена на рисунку 1.

Рис.1. Географічна структура експорту товарів Волинської області в 2010р, %.*

* За даними Головного управління статистики у Волинській області

Найбільші експортні поставки здійснювались до Німеччини (131,8 млн. дол.), Російської Федерації (104,9 млн. дол.), Польщі (44,3 млн. дол.), Угорщини (43,4 млн. дол.), Казахстану (19,8 млн. дол.). Обсяги експорту в ці країни збільшилися у 1,2–1,9 рази. Значно збільшилися у 2010р. обсяги експорту у Саудівську Аравію (у 14,5 рази), Латвію, Норвегію, Бразилію, Кувейт, Бангладеш, Вірменію (у 8,1 – 4,1 рази).

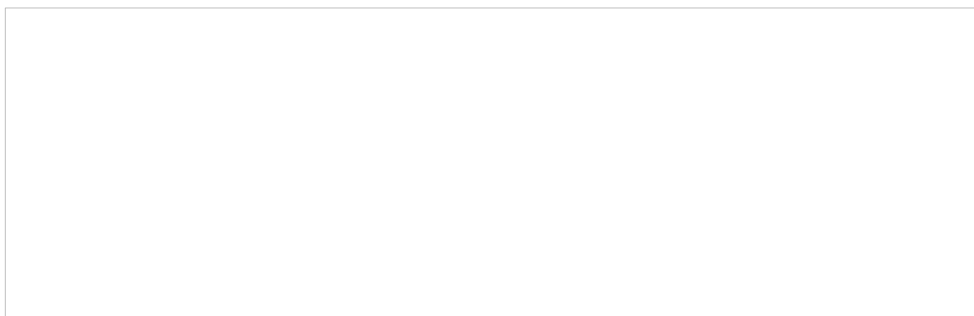
Якщо аналізувати товарну структуру, то варто відмітити, що в експорті товарів електричні пристрої склали 29,2%, молокопродукція – 16,1%, механічне устаткування – 14,4%, деревина та вироби з неї – 9,7%, меблі – 8,1%, текстильний одяг – 4,3%, казеїн – 3,2%, полімерні матеріали – 2,4%. Зокрема, експортовано 4,8 тис. т. комплектів проводів (120,0 млн. дол.), 9,7 тис. т. різних видів сирів (62,1 млн. дол.), 9,1 тис. т. підшипників (51,1 млн. дол.), 296,8 тис. т. деревини та виробів з неї (42,3 млн. дол.), 1,8

тис. т. казеїну (13,7 млн. дол.), 2,7 тис. т. полімерних матеріалів, пластмас та виробів з них (10,6 млн. дол.), 6,5 тис. т. паперу та паперових виробів (7,5 млн. дол.), 2,4 тис. т. сухого молока (6,0 млн. дол.).

В країни Євросоюзу експортували переважно електричні машини і устаткування, деревину, текстильний одяг, казеїн, в країни СНД – молокопродукцію, меблі, механічне устаткування.

Щодо імпорту, то з країн Європи надійшло товарів на 440,2 млн. дол., що складає 77,0% загального обсягу. З країн СНД імпорт товарів становив 69,4 млн. дол., що більше у 1,7 рази, порівняно з минулим роком (12,1%), з країн Америки – 41,5 млн. дол. у 7,9 рази більше, (7,3%), з країн Азії – 19,8 млн. дол., на 38,2% менше, (3,5%), решта – з країн Африки, Австралії і Океанії.

Географічна структура імпорту товарів (у % до загального обсягу імпорту) наведена на рисунку 2.

Рис. 2. Географічна структура імпорту товарів Волинської області в 2010р., % *

* За даними Головного управління статистики у Волинській області

Найбільше товарів отримано з Польщі – на 132,9 млн. дол., Угорщини – на 107,6 млн. дол., Німеччини – на 99,6 млн. дол., Білорусії – на 38,2 млн. дол., Бразилії – на 35,8 млн. дол., Російської Федерації – на 30,8 млн. дол. Також, зросли обсяги поставок з Казахстану, Молдови, Франції, Словенії, Нідерландів – у 3,6–2,1 рази.

В товарній структурі імпорту електричне устаткування займало 15,7%, транспортні засоби та комплектуючі частини до них – 14,6%, полімерні матеріали – 12,8%, готові харчові продукти – 9,3%, метали, продукція тваринництва, нафтопродукти, механічне устаткування, вироби з деревини, текстиль – 7,2–3,7%. Зокрема, імпортовано 5,1 тис. т. електричної, ізолювальної апаратури, кабельної продукції (81,6 млн. дол.), 21,6 тис. т. полімерних матеріалів (62,0 млн. дол.), 12200 вантажних автомобілів (60,7 млн. дол.), 55,6 тис. т. нафтопродуктів (39,6 млн. дол.), 62,3 тис. т. виробів з деревини (29,1 млн. дол.), 15,4 тис. т. м'яса та субпродуктів (22,1 млн. дол.), 16,4 млн. курчат (7,0 млн. дол.), 10,6 млн. шт. яєць (3,4 млн. дол.).

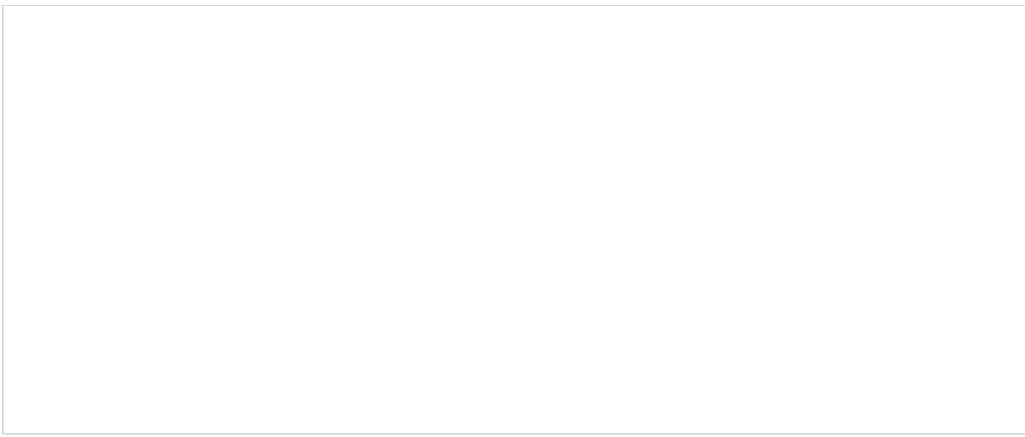
З країн Євросоюзу одержували переважно механічні та електричні пристрої, транспортні засоби, полімерну сировину, вироби з деревини, продукцію тваринництва, з країн СНД – нафтопродукти, чорні метали, папір та картон.

Щодо зовнішньої торгівлі послугами варто зазначити наступне. У 2010 р. експорт послуг в порівнянні з 2009 р. збільшився на 57,9% і становив 29,1 млн. дол. США, імпорт – відповідно на 25,9 млн. дол., що становить 88,9% загального обсягу (країнам Європейського Союзу – на 25,5 млн. дол.). Експорт послуг в ці країни збільшився в 1,7 рази проти 2009р. внаслідок суттєвого зростання обсягів торговельних, транспортних та послуг в обробній промисловості (в 2,4–1,2 рази). В країни СНД експортовано послуг на 2,2 млн. дол. (7,4% загального обсягу експорту), що на 1,9% менше, ніж у 2009р. Країнам Азії надали послуг на суму 651,4 тис. дол., що в 1,5 рази більше і обумовлено це зростанням обсягу фінансових послуг, країнам Америки – на 403,4 тис. дол., що на 24,8% більше, за рахунок збільшення транспортних послуг. Решта – в країни Австралії і Океанії, Африки.

В 2010р. збільшилась кількість країн-партнерів, з якими підприємства області проводили зовнішньоекономічні операції послугами – з 82 у 2009р. до 89 у 2010р. Експортні операції проводили 82 підприємства, а імпортували послуги – 166 (в 2009 році відповідно – 77 і 141).

Країнам Європи надано послуг на 25,9 млн. дол., що становить 88,9% загального обсягу (країнам Європейського Союзу – на 25,5 млн. дол.). Експорт послуг в ці країни збільшився в 1,7 рази проти 2009р. внаслідок суттєвого зростання обсягів торговельних, транспортних та послуг в обробній промисловості (в 2,4–1,2 рази). В країни СНД експортовано послуг на 2,2 млн. дол. (7,4% загального обсягу експорту), що на 1,9% менше, ніж у 2009р. Країнам Азії надали послуг на суму 651,4 тис. дол., що в 1,5 рази більше і обумовлено це зростанням обсягу фінансових послуг, країнам Америки – на 403,4 тис. дол., що на 24,8% більше, за рахунок збільшення транспортних послуг. Решта – в країни Австралії і Океанії, Африки.

Географічна структура експорту та імпорту послуг (у відсотках) наведена на рисунку 3.

Рис. 3 Географічна структура експорту та імпорту послуг Волинської області в 2010р., % *

* За даними Головного управління статистики у Волинській області

В експорті більше половини становлять послуги, пов'язані з роздрібною торгівлею пальним (15,3 млн. дол.).

З країн Європи одержано послуг на суму 24,6 млн. дол. (89,3% загального обсягу імпорту), що на 21,1% більше, ніж у 2009р. (з країн Європейського Союзу – на 24,5 млн. дол.). Зростання імпорту послуг зумовлено, в основному, збільшенням обсягів транспортних послуг – на 7,1 млн. дол. (або у 3,8 рази), а також послуг, пов'язаних з роздрібною торгівлею пальним – на 1,6 млн. дол. (в 2,4 рази). Країнами СНД надано послуг на 2,4 млн. дол. (8,9%), що на 10,4% більше, ніж у 2009р. за рахунок збільшення послуг, пов'язаних з дослідженням ринку, країнами Азії – на 347,6 тис. дол., в 2,5 рази більше за рахунок збільшення транспортних та послуг готелів і ресторанів, решта – країнами Америки та Африки.

В структурі імпорту послуг 35,9% (9,9 млн. дол.) припадає на послуги морського вантажного та автодорожного транспорту, 16,6% – в операціях з нерухомістю, здаванням під найм та послуги юридичним особам (4,6 млн. дол.), 14,2% – пов'язані з роздрібною торгівлею пальним (3,9 млн. дол.), 12,6% – фінансові послуги (3,5 млн. дол.), 8,9% – готелів і ресторанів (2,5 млн. дол.), 4,9% (1,4 млн. дол.) – послуги, пов'язані з ліцензійною діяльністю.

Проведений аналіз свідчить про поступовий вихід із наслідків економічної кризи та активізацію експортно-імпортних операцій підприємств. Проте, на нашу думку, доцільно оцінку зовнішньоекономічної діяльності регіону надати в порівнянні із загальнодержавними показниками, а також показниками діяльності західних прикордонних областей (Львівської та Закарпатської). Це дасть можливість виявити місце Волині та здатність підприємств використовувати вигідне прикордонне становище. Як базу порівняння візьмемо показники експорту та імпорту товарів і послуг за 2008-2010 роки (табл. 2).

Таблиця 2. Показники експорту та імпорту товарів та послуг підприємствами західних областей в 2008-2010 рр. *

Регіон	Експорт, млн. дол.			Імпорт, млн. дол.			Сальдо, млн. дол.		
	2008	2009	2010	2008	2009	2010	2008	2009	2010
Волинська область	505,9	337,8	463,9	1365,3	450,4	599,0	-859,4	-112,6	-135,1
Львівська область	1128,4	888,9	1084,6	2678,3	1703,4	2098,3	-1549,9	-814,5	-1013,7
Закарпатська область	1285,3	978,7	1205,6	1912,2	978,6	1388,1	-626,9	0,1	-182,5

* За даними [2, 3, 4]

Як видно з таблиці 2 обсяги експорту та імпорту Волинської області є найменшими із показників трьох аналізованих областей. Це свідчить про те, що підприємства Волині не повною мірою використовують географічне становище та потенціал регіону. Крім того, питома вага обсягів експорту та імпорту Волинської області в загальнодержавних показниках в 2010 р. становить відповідно 0,3% і 0,5%

(в 2009 р. – 0,2% і 0,4%), що є досить невисокими значеннями. Тому необхідним є пошук шляхів активізації зовнішньоекономічної діяльності підприємств та виявлення перспектив нарощення експортного потенціалу регіону.

ВИСНОВКИ

Результати аналізу засвідчили, що обсяги імпорту товарів та послуг підприємствами Волині значно перевищують обсяги експорту. При чому цікавим є факт, що основними видами товарів, які імпортують підприємства є м'ясо та субпродукти, яйця, курчата, вироби з деревини - тобто ті товари, які можуть вироблятися на території області,

оскільки для Волині характерним є наявність всіх умов для розвитку сільського та лісового господарства. Крім того, агропромисловий комплекс може бути перспективним ресурсом зростання обсягів експортної діяльності. Адже постійне зростання чисельності населення Землі спричиняє збільшення попиту на продукти харчування та розвиток світової торгівлі сільськогосподарськими товарами. Волинь може стати регіоном, який використовує свої географічні, економічні та природні переваги, вийде на передові позиції в зовнішньоторговельних операціях. Проте для цього потрібна відповідна державна політика, яка спрямована на підтримку експортноорієнтованих галузей, налагодження співпраці між регіональними підприємствами та закордонними партнерами на зовнішніх ринках, а також залучення значних капіталовкладень в економіку Волинської області. Разом з тим подальші перспективи розвитку зовнішньоекономічної діяльності області тісно пов'язані з укладанням угод з Євросоюзом про зону вільної торгівлі, що дасть можливість доступу до нових європейських ринків.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дроздова Г.М. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності підприємства: Навч. посібник / Г.М. Дроздова. – К., ЦУЛ, 2004. – 247 с.
2. Зовнішньоекономічна діяльність [Електронний ресурс] // Головне управління статистики у Волинській області. – Режим доступу: <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua/>
3. Зовнішньоекономічна діяльність [Електронний ресурс] // Головне управління статистики у Львівській області. – Режим доступу: http://stat.lviv.ua/ukr/si/inf_2009.php?vid=1&code=10&show=1&show1=1
4. Зовнішньоекономічна діяльність [Електронний ресурс] // Головне управління статистики у Закарпатській області. – Режим доступу: <http://www.stat.uz.ua/statinfo/zez/index.html>
5. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: Навчальний посібник / [Ю.В. Макогон, В.С. Рижиков та ін.]; за ред. Ю.В. Макогона. – Київ: Центр учбової літератури, 2006. – 424 с.
6. Мазаракі А.А. Регуляторна політика у сфері зовнішньої торгівлі: монографія / А.А.Мазаракі, Т.М. Мельник. – К: КНТЕУ, 2010. – 470 с
7. Мельник Т.М. Сучасні тенденції та чинники розвитку зовнішньої торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/znpn/2011_7/02STC.pdf
8. Руденко Л.В. Міжнародні кредитно-розрахункові та валютні операції. Підручник / Л.В. Руденко. – вид. 2-ге, перероб. і доп. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 632 с.

Венгрін Тетяна Петрівна, викладач кафедри обліку та аудиту Волинського інституту економіки та менеджменту, e-mail: demchuktania@i.ua